

№5
ТРАВЕНЬ
2003

UKRAINIAN JOURNAL ЕКОНОМІСТ

№5
MAY
2003

ІНФОРМАЦІЯ, НОВІ ІДЕЇ ТА КОМПАКТНА АНАЛІТИКА ДЛЯ ВАШИХ РІШЕНЬ

INFORMATION, NEW IDEAS AND COMPACT ANALYSIS FOR YOUR DECISIONS

МОНІТОРИНГ ПОДІЙ
MONITORING OF THE EVENTS
Page 4

ПОЛІТИЧНА РЕФОРМА. ДУМКИ З ПРИВОДУ...
POLITICAL REFORM. THOUGHT ABOUT...
Page 16

ПОСЛАННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
MESSAGE OF THE PRESIDENT OF UKRAINE
Page 21

УВАГА! ПРОГНОЗ
ATTENTION! FORECAST
Page 12, 20, 43, 44

КРЕДИТ З ДОВІРОЮ
CREDIT WITH CONFIDENCE
Page 14

УКРАЇНА Й РОСІЯ ПІСЛЯ РОЗШИРЕННЯ ЄС...
UKRAINE AND RUSSIA AFTER EU EXTENSION...
Page 84

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ...
TAX BURDEN OPTIMIZATION IN SMALL BUSINESS...
Page 90

Жан ЛЕМ'ЄР:
Україна є часткою
глобальної
економіки...

Page 13-15

Jean LEMIERRE:
Ukraine is a part
of global economy...

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ТА МЕТОДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ В МАЛОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

PECULIARITIES OF TAX SYSTEM ORGANIZATION AND METHODS OF TAX BURDEN OPTIMIZATION IN SMALL BUSINESS

Марія ІГНАТИШИН,
доцент кафедри «Фінанси
та кредит», Мукачівський
технологічний інститут

Mariya IHNATYSHYN,
Assistant Professor, «Finance
and credit» department,
Mukacheve Technological Institute

Василь ПАПП,
асистент кафедри «Фінанси
та кредит», Мукачівський
технологічний інститут

Vasyl PAPP,
Assistant, «Finance and credit»
department, Mukacheve
Technological Institute

В Україні дослідження податкового тиску на суб'єктах підприємницької діяльності з кожним роком набуває все більшого значення і стає швидше нагальною потребою, ніж просто процесом розробки альтернативних методів оподаткування. Значимість податкових регуляторів на тлі постійної трансформації податкової системи зростає як на регіональному рівні, так і в цілому в державі. Це зумовлює необхідність вивчення проблеми вітчизняною економічною наукою та використання світового досвіду теорії й практики оподаткування.

Аналіз результатів досліджень свідчить, що, наприклад, в статті Браславця О. [6] податкові платежі оптимізуються шляхом регулювання показників господарської діяльності; Сенчуков В. [7] пропонує для створення оптимальної податкової системи ввести новий комбінований податок, об'єктом оподаткування для якого має бути додана вартість. Квасовський О. [8] здійснено моделювання діючих податкових систем та межі переходу при обумовлених рівнях рентабельності й питомої ваги матеріальних витрат. Ігнатишин М. [5] та її співавтори математично змоделивали діючі податкові системи, представивши в кожній з них чистий прибуток як функцію валового доходу, матеріальних витрат, витрат на оплату праці та ставок податків і зборів відповідної системи оподаткування. В результаті дослідження отриманих функцій автори знайшли критерії переходу підприємства з однієї системи оподаткування на іншу. Податки – важливий інструмент фінансової політики та головне джерело наповнення державного бюджету. Податкова ж система України продемонструвала свою недієздатність в адмініструванні податків. Основною причиною цього є відсутність у ній (як це не парадоксально) системності. З перших років незалежності в країні йшла спонтанна імплантация в законодавство податків розвинутих країн світу. Зрозуміло, що ринкові умови України багаті в чому не відповідають ринковому становищу європейських держав. Однакова площа, схожий геополітичний стан та кількість населення – ще не привід для введення аналогічної системи оподаткування.

На даному етапі в Україні розроблена податкова система, яка скерована на збільшення податкових надходжень за рахунок розширення бази оподаткування та збільшення розміру ставок податків.

Якщо розглядати суто економічний аспект функціонування системи податків (який є найголовнішим, оскільки основним його принципом є об'єктивність законів економіки), то податкові платежі залучаються до державного бюджету для здійснення правильного перерозподілу і надходження їх знову в економіку. Тоді припустимо, що податковий тиск на платників податків зменшився, і частина коштів відносно попереднього звітного періоду залишилась у роз-

порядженні господарюючого суб'єкта. Звичайно, бюджет зменшився на цю частку, але дані кошти не втрачені для економіки, навпаки, вони прискорять процес обігу капіталу, оскільки суб'єкт підприємницької діяльності реінвестує їх за мінімальний проміжок часу. Наслідком цього стане вироблення додаткових благ, оплата праці, збільшення платоспроможного попиту і врешті-решт – зростання об'єкта оподаткування. Отже, стає зрозуміло, що економіка розвивається за своїми об'єктивними законами і ніякі адміністративні методи не в змозі її кардинально змінити. Вони можуть тільки пожвавити її або загальмувати. В нашій країні спостерігається, на жаль, останнє.

Підсумовуючи викладене, можна виділити два методи формування стратегії розвитку економіки:

□ вилучення значної частки коштів через механізм податків у суб'єктів підприємницької діяльності й перерозподіл їх через систему державних органів. Відстежити правомірність цього розподілу майже неможливо у зв'язку з бюрократичними перешкодами;

□ вилучення незначної частки коштів (для забезпечення діяльності органів бюджетної сфери та соціальних гарантій незахищеним верствам населення). В результаті господарюючий суб'єкт зможе реінвестувати в економіку більше коштів, що сприятиме прискореному обороту капіталу, збільшенню заробітної плати, пожвавленню платоспроможного попиту, збільшенню надходжень до бюджету.

Безперечно, другим шляхом є швидшим, прозорішим та більш контрольованим.

Ринкова ситуація в країні свідчить, що зниження податкового тиску потрібне, оскільки дохідна частина бюджету зменшується за рахунок скорочення кількості суб'єктів господарської діяльності. Отже, на даний момент важливою проблемою є наявність значного податкового тиску на суб'єктів підприємницької діяльності. Таким чином, мета даного дослідження – вибір оптимального режиму оподаткування (загальна чи спрощена система оподаткування), тобто такого, де податковий тиск мінімальний.

Слід зазначити, що для малих підприємств (згідно з Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» зі змінами й доповненнями від 28.06.1999 №746/99 [4]) введено режим сплати єдиного податку. Тобто у суб'єктів малого бізнесу з'явилися альтернативні варіанти оподаткування їх господарської діяльності. Відповідно до указу до таких суб'єктів належать:

1) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, в трудових відносинах з якими перебуває не більше 10 осіб протягом року та обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 500 тис. грн.;

2) юридичних осіб за певних умов (спрощеного податку).

1) для фізичних осіб – від 20 до 50% валової продукції (без урахування вартості праці).

2) для юридичних осіб:

2.1) 6% сукупної виручки (без урахування вартості праці).

2.2) 10% сукупної виручки (включаючи збори).

на доданого єдиного податку.

Зупинимося на спрощеній системі оподаткування.

Для юридичних підприємств спрощені системи оподаткування підстають спрощення, де такий варіант є одним з варіантів сплати податку.

Постанова: яка ж система оподаткування є кращою для підприємств?

дослідити вплив оподаткування на вибір підприємства.

дослідження галузі та дослідження таких послідовностей:

1) порівняти вплив оподаткування на результати діяльності;

2) порівняти вплив оподаткування на результати діяльності;

3) порівняти вплив оподаткування на результати діяльності.

В – валова виручка;
ВД – валовий дохід;
ВВ – валові витрати;
А – амортизація;
ОП – оподаткування;
ФОП – фонд оплати праці;
МВ – матеріальні витрати;
ІВ – інші витрати.

Але, якщо розглядати суто економічний аспект функціонування системи податків (який є найголовнішим, оскільки основним його принципом є об'єктивність законів економіки), то податкові платежі залучаються до державного бюджету для здійснення правильного перерозподілу і надходження їх знову в економіку. Тоді припустимо, що податковий тиск на платників податків зменшився, і частина коштів відносно попереднього звітного періоду залишилась у роз-

порядженні господарюючого суб'єкта. Звичайно, бюджет зменшився на цю частку, але дані кошти не втрачені для економіки, навпаки, вони прискорять процес обігу капіталу, оскільки суб'єкт підприємницької діяльності реінвестує їх за мінімальний проміжок часу. Наслідком цього стане вироблення додаткових благ, оплата праці, збільшення платоспроможного попиту і врешті-решт – зростання об'єкта оподаткування. Отже, стає зрозуміло, що економіка розвивається за своїми об'єктивними законами і ніякі адміністративні методи не в змозі її кардинально змінити. Вони можуть тільки пожвавити її або загальмувати. В нашій країні спостерігається, на жаль, останнє.

Підсумовуючи викладене, можна виділити два методи формування стратегії розвитку економіки:

□ вилучення значної частки коштів через механізм податків у суб'єктів підприємницької діяльності й перерозподіл їх через систему державних органів. Відстежити правомірність цього розподілу майже неможливо у зв'язку з бюрократичними перешкодами;

□ вилучення незначної частки коштів (для забезпечення діяльності органів бюджетної сфери та соціальних гарантій незахищеним верствам населення). В результаті господарюючий суб'єкт зможе реінвестувати в економіку більше коштів, що сприятиме прискореному обороту капіталу, збільшенню заробітної плати, пожвавленню платоспроможного попиту, збільшенню надходжень до бюджету.

Безперечно, другим шляхом є швидшим, прозорішим та більш контрольованим.

Ринкова ситуація в країні свідчить, що зниження податкового тиску потрібне, оскільки дохідна частина бюджету зменшується за рахунок скорочення кількості суб'єктів господарської діяльності. Отже, на даний момент важливою проблемою є наявність значного податкового тиску на суб'єктів підприємницької діяльності. Таким чином, мета даного дослідження – вибір оптимального режиму оподаткування (загальна чи спрощена система оподаткування), тобто такого, де податковий тиск мінімальний.

Слід зазначити, що для малих підприємств (згідно з Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» зі змінами й доповненнями від 28.06.1999 №746/99 [4]) введено режим сплати єдиного податку. Тобто у суб'єктів малого бізнесу з'явилися альтернативні варіанти оподаткування їх господарської діяльності. Відповідно до указу до таких суб'єктів належать:

1) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, в трудових відносинах з якими перебуває не більше 10 осіб протягом року та обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 500 тис. грн.;

2) юридичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, в яких за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб і обсяг виручки яких від реалізації продукції за рік не перевищує 1 млн. грн.

Спрощена система оподаткування передбачає сплату єдиного податку за ставками:

1) для фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності — від 20 до 200 грн. залежно від виду діяльності (ставки затверджуються місцевими радами). При використанні найманої праці у своїй діяльності ставка податку збільшується на 50% за кожну особу;

2) для юридичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності:

2.1) 6% суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору у разі сплати податку на додану вартість згідно із Законом України «Про податок на додану вартість» (ЄП6);

2.2) 10% суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), за винятком акцизного збору, у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку (ЄП10).

Зупинимось більш детально на спрощеній системі оподаткування для юридичних осіб. Всі суб'єкти підприємницької діяльності, на яких поширюється дія указу, можуть оподатковуватись на загальних підставах або перейти на спрощену систему оподаткування, де також є альтернативні варіанти: ставка 6% від виручки та сплата ПДВ чи 10% від виручки. Постає закономірне питання: яка ж система оподаткування є кращою для малих підприємств? Спробуємо дослідити податковий тиск на підприємство й на основі цього вибрати оптимальний режим оподаткування, тобто режим з мінімальним податковим тиском. При дослідженні використані деякі принципи моделювання загальної та спрощеної систем оподаткування Квасовського О. Дослідження здійснюватимемо за алгоритмом, який включає такі послідовні кроки:

- 1) порівняння загальної системи оподаткування та спрощеної за ставкою 6% від виручки зі сплатою ПДВ;
- 2) порівняння загальної системи оподаткування та спрощеної за ставкою 10% від виручки;
- 3) порівняння режимів оподаткування за ставками 10% від виручки та 6% від виручки зі сплатою ПДВ.

Отже, змодельємо загальну та спрощену системи оподаткування. Для цього введемо такі позначення:

V — виручка від реалізації продукції;

$ВД$ — валовий дохід;

$ВВ$ — валові витрати;

A — амортизація;

$ОП$ — оподатковуваний прибуток;

$ФОП$ — заробітна плата;

$МВ$ — матеріальні витрати;

$ІВ$ — інші витрати, які відносяться на собівартість.

Але, крім фонду оплати праці, до валових витрат відносять також нарахування на фонд оплати праці до Пенсійного фонду (31% від $ФОП$); Фонду соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності (2,5% від $ФОП$); Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття (1,9% від $ФОП$); Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань (ставка залежить

від групи ризику — у моделі позначимо її R).

Отже, нарахування на фонд оплати праці становлять

$$(0,368 + R) \cdot \text{ФОП}.$$

$$ВВ = МВ + \text{ФОП} + (0,368 + R) \cdot \text{ФОП} + ІВ = \\ = МВ + 1,368 \cdot \text{ФОП} + R \cdot \text{ФОП} + ІВ. \quad (1)$$

Валовий дохід дорівнює:

$$ВД = ВВ + A + ОП. \quad (2)$$

Виручка підприємства включає валовий дохід та ПДВ, тобто:

$$V = ВД + ВД \cdot 20\% / 100\% = 1,2 \cdot ВД = 1,2 \cdot (ВВ + A + ОП). \quad (3)$$

Оподатковуваний прибуток ($ОП$) запишемо у вигляді формули:

$$ОП = ВД - ВВ - A. \quad (4)$$

Тоді податок на прибуток ($ПП$) дорівнює:

$$ПП = 0,3 \cdot ОП. \quad (5)$$

Тепер змодельємо спрощену систему оподаткування:

6% + ПДВ. За допомогою позначень вона матиме вигляд:

$$ЄП6 = 0,06 \cdot V. \quad (6)$$

ПДВ враховувати не будемо, оскільки при моделюванні загальної системи оподаткування цей податок виключено, а при порівнянні двох систем сума ПДВ до сплати однакова.

Для того щоб визначити, чи вигідно малому підприємству перейти із загальної системи оподаткування на спрощену, потрібно перевірити умову:

$$ЄП6 < ПП. \quad (7)$$

Тоді, враховуючи рівняння (5) та (6), отримаємо нерівність:

$$0,06 \cdot V < 0,3 \cdot ОП. \quad (8)$$

Виручка суб'єкта підприємницької діяльності, який є платником ПДВ, складається з витрат ($ВВ$), амортизації (A), прибутку (слід зазначити, що сума прибутку при спрощеній системі оподаткування та сума оподаткованого прибутку при загальній системі оподаткування є однаковою; тоді для порівняння позначення їх будуть також однаковими — $ОП$) та ПДВ [1, 2].

Нерівність (8) набуває вигляду:

$$0,06 \cdot (ВВ + A + ОП) \cdot 1,2 < 0,3 \cdot ОП;$$

$$0,072 \cdot ВВ + 0,072 \cdot A + 0,072 \cdot ОП < 0,3 \cdot ОП;$$

$$0,228 \cdot ОП > 0,072 \cdot ВВ + 0,072 \cdot A;$$

$$ОП > 0,315 \cdot ВВ + 0,315 \cdot A;$$

$$ОП > 0,315 \cdot (ВВ + A). \quad (9)$$

Отже, можна зробити висновок, що малим підприємствам вигідно перейти на спрощену систему оподаткування за ставкою 6% від виручки зі сплатою ПДВ, якщо їх рентабельність перевищує 31,5%.

Далі змодельємо та порівняємо оподаткування за системою 10% від виручки ($ЄП10$) та загальну систему оподаткування. Для цього необхідно включити до загальної системи оподаткування ПДВ. Базою для нарахування податкового зобов'язання щодо ПДВ є валові витрати, амортизація та прибуток. Тоді, враховуючи рівняння (1), податкове зобов'язання щодо ПДВ = $0,2(МВ + 1,368 \cdot \text{ФОП} + R \cdot \text{ФОП} + ІВ + A + ОП)$, а податковий кредит з ПДВ = $0,2 \cdot МВ$. Враховуючи рівняння (5) та розток на додану вартість, загальна система оподаткування набуває вигляду:

$$ПП + ПДВ = 0,3 \cdot ОП + 0,2 \cdot МВ + 0,2736 \cdot \text{ФОП} + \\ + 0,2 \cdot R \cdot \text{ФОП} + 0,2 \cdot ІВ + 0,2 \cdot A + 0,2 \cdot ОП - 0,2 \cdot МВ. \quad (10)$$

Єдиний податок за ставкою 10% розраховується за формулою:

$$ЄП10 = 0,1 \cdot V. \quad (11)$$

Вигідність переходу на цю схему оподаткування дослідимо за допомогою умови:

$$ЄП10 < ПП + ПДВ. \quad (12)$$

Economic-mathematical modeling is being done and influence of profitability on the selection of optimal system of taxation with minimal tax pressure is being established in this article. The article also deals with an unusual approach to the defining of the limit of transition to alternative conditions of taxation of small business enterprises concerning the level of profitability.

У статті представлено економіко-математичне моделювання податкових систем, встановлено вплив рентабельності на вибір оптимальної системи оподаткування з мінімальним податковим тиском, а також застосовано оригінальний підхід до визначення межі переходу на альтернативний режим оподаткування підприємств малого бізнесу відносно рівня рентабельності.

Виручка суб'єкта підприємницької діяльності, який не є платником ПДВ, складається з витрат ($ВВ$), амортизації (A) та прибутку ($ОП$). Також у валові витрати платника податків, який оподатковується за ставкою 10% від виручки, вартість сировини (матеріалів) включається з ПДВ. Тоді нерівність (12) набуде вигляду:

$$0,1 \cdot (1,2 \cdot MB + 1,368 \cdot \Phi ОП + R \cdot \Phi ОП + IB + A + ОП) < < 0,3 \cdot ОП + 0,2 \cdot MB + 0,2736 \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot R \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot IB + 0,2 \cdot A + 0,2 \cdot ОП - 0,2 \cdot MB; 0,12 \cdot MB + 0,1368 \cdot \Phi ОП + 0,1 \cdot R \cdot \Phi ОП + 0,1 \cdot IB + 0,1 \cdot A + 0,1 \cdot ОП < < 0,3 \cdot ОП + 0,2 \cdot MB + 0,2736 \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot R \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot IB + 0,2 \cdot A + 0,2 \cdot ОП - 0,2 \cdot MB; 0,4 \cdot ОП > 0,12 \cdot MB - 0,1368 \cdot \Phi ОП - 0,1 \cdot R \cdot \Phi ОП - 0,1 \cdot IB - 0,1 \cdot A; ОП > > 0,3 \cdot MB - 0,342 \cdot \Phi ОП - 0,25 \cdot R \cdot \Phi ОП - 0,25 \cdot IB - 0,25 \cdot A; ОП > 0,25 \cdot (1,2 \cdot MB - 1,368 \cdot \Phi ОП - R \cdot \Phi ОП - IB - A). \quad (13)$$

Отже, малому підприємству вигідно перейти на спрощену систему оподаткування за ставкою 10% від виручки, якщо його прибуток більший за 25% різниці вартості матеріальних витрат (в т. ч. ПДВ) та інших витрат у складі виручки.

Зрозуміло, що чим менша частка витрат підприємства, в яких закладено ПДВ у валових витратах, тим привабливішою для нього є сплата єдиного податку за ставкою саме 10% від виручки.

Якщо ж підприємству вигідно перейти на будь-яку зі ставок спрощеної системи оподаткування, то потрібно дослідити, в яких випадках вигідною є ставка 6% від виручки зі сплатою ПДВ та 10% від виручки.

Для дослідження задамо нерівність:

$$0,06 \cdot B + ПДВ < 0,1 \cdot B. \quad (14)$$

У даній нерівності ПДВ — це сума податку, який потрібно сплатити до бюджету, тобто різниця податкового зобов'язання і податкового кредиту.

Але виручку (B) при цих двох ставках оподаткування не можна ототожнювати, оскільки виручка суб'єкта підприємницької діяльності, який оподатковується за ставкою 6% та здійснює сплату ПДВ, вже містить ПДВ, а виручка суб'єкта підприємницької діяльності, який оподатковується за ставкою 10%, не містить ПДВ, бо він не є платником цього податку.

Враховуючи це, нерівність (14) набуде вигляду:

$$0,06 \cdot (BB + A + ОП) \cdot 1,2 + ПДВ < 0,1 \cdot (BB + A + ОП); 0,072 \cdot (BB + A + ОП) + ПДВ < 0,1 \cdot (BB + A + ОП); ПДВ < 0,028 \cdot (BB + A + ОП). \quad (15)$$

Отже, підприємству при виборі ставок спрощеної системи оподаткування вигідно обрати ставку 6% від виручки із сплатою ПДВ, якщо ПДВ, який потрібно сплатити до бюджету за звітний період (тобто, податкове зобов'язання мінус податковий кредит), менший, ніж 2,8% валового доходу підприємства.

Слід зазначити, що наведені розрахунки та їх результати є актуальними лише до 01.01.2004 року, оскільки згідно із Законом України «Про зміни до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 24.12.2002 № 349-4 з 01.01.2004 року [3] ставка податку на прибуток становитиме 25%. Враховуючи це, дослідимо межі переходу на спрощену систему оподаткування суб'єктів малого бізнесу. Методика дослідження залишається такою ж, змінимо лише ставку податку на прибуток з 30% на 25%.

Порівнюємо загальну систему оподаткування зі спрощеною системою за ставкою 6% від виручки зі сплатою ПДВ. Як і раніше, ПДВ при порівнянні враховувати не будемо, оскільки при цих двох системах сума його до сплати однакова.

Враховуючи нововведення в законодавстві, нерівність (8) набуде вигляду:

$$0,06 \cdot B < 0,25 \cdot ОП; 0,06 \cdot (BB + A + ОП) \cdot 1,2 < 0,25 \cdot ОП; 0,072 \cdot BB + 0,072 \cdot A + 0,072 \cdot ОП < 0,25 \cdot ОП; 0,178 \cdot ОП > 0,072 \cdot BB + 0,072 \cdot A; ОП > 0,404 \cdot BB + 0,404 \cdot A; ОП > 0,404 \cdot (BB + A). \quad (16)$$

Отже, з 01.01.2004 року малим підприємствам буде вигідно перейти на спрощену систему оподаткування за ставкою 6% від виручки зі сплатою ПДВ, якщо вони працюють з рентабельністю понад 40,4%.

При порівнянні загальної системи оподаткування та

спрощеної за ставкою 10% від виручки ($ЄП10$) задаємо умову: $ЄП10 < ПП + ПДВ$.

Підставляючи дані з рівнянь (11), (1) та з формул податкового зобов'язання та податкового кредиту з ПДВ, отримуємо нерівність:

$$0,1 \cdot B < ПП + ПДВ; 0,1 \cdot (1,2 \cdot MB + 1,368 \cdot \Phi ОП + R \cdot \Phi ОП + IB + A + ОП) < < 0,25 \cdot ОП + 0,2 \cdot MB + 0,2736 \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot R \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot IB + 0,2 \cdot A + 0,2 \cdot ОП - 0,2 \cdot MB; 0,12 \cdot MB + 0,1368 \cdot \Phi ОП + 0,1 \cdot R \cdot \Phi ОП + 0,1 \cdot IB + 0,1 \cdot A + 0,1 \cdot ОП < < 0,25 \cdot ОП + 0,2 \cdot MB + 0,2736 \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot R \cdot \Phi ОП + 0,2 \cdot IB + 0,2 \cdot A + 0,2 \cdot ОП - 0,2 \cdot MB; 0,35 \cdot ОП > 0,12 \cdot MB - 0,1368 \cdot \Phi ОП - 0,1 \cdot R \cdot \Phi ОП - 0,1 \cdot IB - 0,1 \cdot A; ОП > 0,3428 \cdot MB - 0,3909 \cdot \Phi ОП - 0,2857 \cdot R \cdot \Phi ОП - 0,2857 \cdot IB - 0,2857 \cdot A; ОП > 0,2857 \cdot (1,2 \cdot MB - 1,368 \cdot \Phi ОП - R \cdot \Phi ОП - IB - A).$$

З розрахунків зрозуміло, що малому підприємству краще обрати спрощену систему оподаткування за ставкою 10% від виручки, якщо його прибуток більший за 28,6% різниці вартості матеріальних витрат (в т. ч. ПДВ) та інших витрат у складі виручки.

Дане дослідження свідчить, що з 01.01.2004 року межа переходу на спрощену систему оподаткування відносно рентабельності зростає. Це пов'язано зі зменшенням ставки податку на прибуток, тобто послабленням податкового тиску при загальній системі оподаткування.

Звичайно, проведені дослідження та їх результати не охоплюють всі аспекти оподаткування господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва, але вони можуть стати теоретичним підґрунтям для вибору оптимального режиму оподаткування при підстановці даних конкретного підприємства, що дозволить послабити податковий тиск та розширити господарську діяльність.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що на основі детального аналізу й узагальнених результатів досліджень інших авторів з даної проблеми нами побудовано моделі загальної та спрощеної системи оподаткування. Математично доведено вибір оптимального режиму оподаткування з мінімальним податковим тиском, а також змодельовано оригінальний підхід до визначення межі переходу на альтернативний режим оподаткування підприємств малого бізнесу відносно рівня рентабельності.

Вважаємо, що запропоновані критерії оптимального оподаткування певною мірою дозволяють зрозуміти суб'єктам підприємницької діяльності, з якою метою необхідно застосовувати ту чи іншу модель оподаткування, яких наслідків слід очікувати та за яких умов їх дію необхідно припинити.

Розроблені моделі підводять наукове підґрунтя і роблять використання податкових важелів більш обґрунтованим, а, отже, прогнозованим і передбачуваним. Це в свою чергу підвищує практичну цінність і позитивний ефект від здійснення цілеспрямованої організації податкової політики в секторі малого бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 №283/97-ВР зі змінами й доповненнями.
2. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 №168/97-ВР.
3. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 24.12.2002 №349-4.
4. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28.06.1999 №746/99.
5. Ігнатишин М.В., Ігнатишин М.І., Туряниця М.М. Оцінка діючих податкових систем з точки зору ефективності роботи підприємства // Вісник Технологічного університету Поділля. — 2002. — № 4. — С.92-95.
6. Браславець О.Ю. Фінансові інтереси суб'єктів господарювання та оптимізація податкових платежів // Актуальні проблеми економіки. — 2001. — № 9—10. — С.24-34.
7. Сенчуков В. Оптиміальна система оподаткування // Економіка України. — 1999. — №3. — С. 55-59.
8. Квасовський А.І. Моделювання вибору оптимального оподаткування для малих підприємств // Фінанси України. — 2001. — №10. — С.102-111.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2003